
LIBRO II

SINTAXIS ⁽¹⁾

PRAELECTIO

1. SINTAXIS a συντάσσω (*ordino, compono*), ea est Grammaticae pars quae circa verborum relationes versatur ut conceptus rite et ordinate exponantur.

2. Est duplex: *regularis* scilicet et *figurata*: prima tantum in logicam et genuinam conceptus declarationem incumbit; altera vero quasdam licentias seu *figuras* considerat quibus verborum relationes ad passionum motus aptantur et disponuntur.

3. Praedictae relationes in tribus duntaxat ordinibus continentur, videlicet; *Concordia* seu *Concordantia*, *Rectio* et *Constructio*.

Concordia relatio est inter verba illa quae ad hoc tantummodo copulantur ut quid unum significant. Ex. gr.: *Nix iacebat. Vir egregius et humillimus. Ego qui loquor.* Haec intrinseca relatio, accidentium congruitate, *numeri* scilicet, *generis* et *casus*, vel *numeri* et *personae* exprimitur; ideoque, duo sunt concordiarum genera, prout congruitas illa reponitur vel in numero et persona, vel in genere, numero et casu. Itaque

(1) Tomada esta parte de la Gramática de la excelente obra del Sr. Presbítero D. Félix M. Martínez.

concordia existere potest: 1.º Inter verbum et substantivum, aut inter verbum et vocem vel voces pro substantivo sumptas. 2.º Inter substantivum et adiectivum. Quois adijungi potest *semiconcordia* vel *appositio* inter duo substantiva.

Rectio vocatur unaquaeque de caeteris inter verba intrinsecis relationibus. Ex. gr.: causae, ut *fame interiit*; modi, ut *gladio ferire*; possessionis, ut *liber Petri*, etc.

Sunt verba quae regunt et quae reguntur: *substantivum*, *adiectivum*, *participium*, *verbum* et *praepositio*, ad primum spectant genus; item *pronomina*, *adverbia* et *interiectiones* aliquot, pro quadam imperfecta rectione. Ad genus autem verborum quae rectione subiiciuntur vocabula tantum *movilia* seu *variabilia* pertinent, videlicet: *substantivum*, *pronomem*, *adiectivum*, *participium* et *verbum*.

Constructio est mere externa relatio verborum prout in oratione ponuntur. Et est duplex: *directa* et *inversa* (qua *hyperbaton* dicitur); prima, in latino sermone fere inusitata, est ordo verborum mere ideologicus; altera est verborum collocatio secundum propriam latini sermonis indolem.

PARS PRIMA

DE SYNTAXI REGULARI

CAPUT I

DE CONCORDIIS

4. Omne verbum finitum aperte vel occulte nominativo cohaeret in numero et persona. Ex. gr.: *Magister docet, discipuli audiunt. Quid statis? cur non itis illuc?*

Aliquando etiam verbum infinitum nominativi vi-

oes gerit ut: *Turpe est mentiri. Didicisse fideliter artes emollit mores.*

5. Verbum autem infiniti modi ante se accusativum habet. Ex. gr.: *Amicitiae nostrae memoriam spero sempiternam fore. Hunc quidem mimbium cito transiisse laetor.*

6. Omne praeterea verbum finitum (substantivum praesertim et vocativum), utrinque nominativum videtur habere; sed alter nominativus vel primo cohaeret, vel tacitam orationem continet. Ex. gr.: *Nemo nascitur dives. Militia est vita nostra. Ego vocor Leo. Aristoteles docebat libens, discipuli etiam audiebant libentes.*

7. Verbum autem personale infiniti modi post se etiam nominativum petit cum res ad nominativum praecedentis verbi pertinet. Ex. gr.: *Nolo esse longus. Malim videri minus timidus, quam parum prudens.*

At si accusativus antecessit, et sequatur necesse est, ut: *Cupio, Patres conscripti, me esse clementem; cupio, in tantis reipublicae periculis, me non dissolutum videri. Ego me Phidiam esse mallen, quam vel optimum fabrum tignarium.*

8. Adiectiva, pronomina, participia et etiam gerundia passiva, cum substantivo conveniunt in genere, numero et casu. Ex. gr.: *Amicus certus in re incerta cernitur. Ille autem bonus vir usquam apparet.*

9. Substantiva coniuncta, fere adiectivum multitudinis requirunt. Ex. gr.: *Bos, equus et asinus, utilissimi sunt. Quod si adiectivum singularis sit numeri, cum viciniore substantivo genere, numero et casu consentiet. Ex. gr.: Meo consilio et auctoritate, vel consilio et auctoritate mea.*

10. Adiectivum plurale praestantius genus sibi vindicat. Virile praestantius est muliebri et neutro: neutrum muliebri praeponitur, praecipue cum de rebus in animis sermo est. Ex. gr.: *Pater et soror mortui sunt. Decus et gloria in oculis sita sunt.*

11. Cum substantivis rerum inanimatarum plerumque iungitur neutrum multitudinis. Ex. gr.: *Inter se contraria sunt beneficium et iniuria. Saepius tamen*